

Hoofdstuk 1

Jojo

Ik denk wel dat ik weet wat de dood is. Ik denk wel dat de dood iets is wat ik onder ogen kan zien. Wanneer granpa tegen me zegt dat ik hem moet helpen en ik het zwarte mes zie dat hij achter z'n broekriem heeft gestoken, loop ik achter hem aan het huis uit en probeer daarbij zo recht-op mogelijk te lopen, met m'n schouders recht als een kleeerhanger. Want zo loopt granpa ook. Ik probeer te kijken alsof het niks bijzonders is, een doodsaaï klusje, meer niet, zodat granpa zal denken dat ik niet voor niks dertien word, zodat granpa zal weten dat ik er klaar voor ben en durf te trekken aan waar ik aan moet trekken, dat ik het verschil weet tussen ingewanden en spieren, en tussen organen en lichaamsholtes. Ik wil dat granpa weet dat ik best tegen bloed kan. Vandaag ben ik jarig.

Ik hou de deur tegen zodat hij niet met een klap dichtslaat en laat hem dan zachtjes tegen de deurstijl vallen. Ik wil niet dat granma of Kayla wakker wordt als er verder niemand van ons in huis is. Laat ze maar lekker slapen. Laat m'n kleine zusje, Kayla, maar lekker slapen, want in de nachten dat Leonie moet werken wordt ze om het uur wakker en gaat ze rechtop in bed zitten krijsen. En laat granma ook maar lekker slapen, want door de chemo is ze

helemaal uitgedroogd en uitgehold, als een zwarte eik die door de zon en de lucht is uitgemergeld. Granpa laveert tussen de bomen door, kaarsrecht, zelf ook slank en bruin als een jonge dennenboom. Hij spuugt op de droge, rooie aarde en de wind laat de bomen heen en weer wiegen. Het is koud. Het voorjaar is hardnekkig, op de meeste dagen laat het geen warmte toe. De kou wil maar niet wijken en blijft staan als water in een badkuip waarvan de afvoer verstopt is. Ik heb m'n hoody op de grond laten liggen in Leonies kamer, waar ik slaap, en mijn t-shirt is maar dun, maar ik wrijf niet over m'n armen. Want ik weet dat ik als ik me nu door de kou laat opfokken, zo meteen, wanneer ik de geit zie en granpa het beest de keel doorsnijdt, zal gaan trillen of benauwd zal gaan kijken. En dat ziet granpa dan geheid, zo is hij nou eenmaal.

'Laat dat kind maar lekker slapen,' zegt granpa.

Granpa heeft ons huis zelf gebouwd, aan de voorkant is het smal en daarachter diep, dicht tegen de weg, zodat op de rest van het terrein de bomen konden blijven staan. Alleen voor de varkensloop, het geitenweitje en het kippenhok heeft hij er een paar gerooid. We moeten langs de varkensloop om bij de geiten te komen. De grond is zwart en modderig door de stront, en sinds die keer dat granpa me op m'n zesde een pak rammel gaf omdat ik zonder schoenen aan door de varkensloop rende, heb ik hier nooit meer op blote voeten rondgelopen. *Anders krijg je wormen*, had granpa gezegd. Later die avond vertelde hij me verhalen over hem en z'n broers en zussen van toen ze klein waren en op blote voeten buiten speelden omdat ze elk maar één paar schoenen hadden, en die waren voor naar de kerk. Ze kregen allemaal wormen, en als ze op de poepdoos zaten

trokken ze die wormen zo uit hun gat. Ik zeg het niet tegen granpa, maar dat verhaal heeft meer uitgehaald dan dat pak rammel.

Granpa pakt de geit die de klos is, bindt hem een stuk touw als een strop om de nek en trekt hem mee het hok uit. De andere geiten blaten en komen op granpa af, stoten tegen z'n benen en likken aan z'n broek.

'Oprotten!' zegt hij, en schopt ze van zich af. Ik denk dat geiten elkaar aanvoelen. Dat zie ik aan de driftige kopstoten die ze geven en aan de manier waarop ze in granpa z'n broek bijten en eraan trekken. Ik denk dat ze weten wat dat stuk touw om de nek van de geit betekent. De witte geit met de zwarte modderspatten op z'n vacht danst heen en weer, hij wil niet mee, alsof hij onraad ruikt. Granpa trekt hem langs de varkens, die naar het hek opdringen en naar granpa knorren omdat ze voer willen, en over het pad naar het schuurtje, dat dicht bij het huis staat. Bladeren slaan tegen m'n schouders en schaven m'n blote vel, zodat er dunne, witte krasjes achterblijven op m'n armen.

'Waarom hebt u er niet nog een paar gerooid, granpa?'

'Te weinig ruimte,' zegt granpa. 'En niemand hoeft te zien wat ik hierachter heb.'

'Maar je kan de beesten voor wel horen. Vanaf de weg.'

'En als iemand naar hierachter komt en wat met m'n beesten wil uithalen, kan ik ze tussen de bomen door horen aankomen.'

'Denkt u dat ook maar een van de beesten zich zou laten meenemen?'

'Nee. Geiten zijn vals en varkens zijn slimmer dan je denkt. En ook best gemeen. Zo'n varken zet z'n tanden in iedereen van wie ze nooit voer krijgen.'

Granpa en ik gaan het schuurtje in. Granpa bindt de geit aan een paal die hij in de grond heeft geslagen, en het beest gaat tegen hem tekeer.

‘Ken jij verder iemand die al z’n beesten buiten laat lopen?’ zegt granpa. En granpa heeft gelijk. Niemand in Bois laat z’n beesten vrij buiten rondlopen, of voor het huis.

De geit schudt z’n kop heen en weer en wijkt terug. Hij probeert het touw af te schudden. Granpa neemt hem tussen z’n benen en legt z’n arm onder z’n kaak.

‘Big Joseph,’ zeg ik. Ik wil naar buiten kijken als ik het zeg, over m’n schouder naar de koude, stralend groene dag, maar ik dwing mezelf naar granpa te kijken en naar de geit met z’n naar achteren getrokken kop, die op het punt staat om te sterven. Granpa maakt een snuivend geluid. Ik had z’n naam niet willen zeggen. Big Joseph is m’n blanke opa, granpa m’n zwarte. Ik heb vanaf m’n geboorte bij granpa gewoond en m’n blanke opa maar twee keer gezien. Big Joseph is zwaar en groot en lijkt totaal niet op granpa. Hij lijkt niet eens op Michael, m’n vader, die mager is en onder de tatoeages zit. Die heeft hij als een soort souvenirs opgepikt bij zogenoemde kunstenaars in Bois en op zee, toen hij offshore werkte, en in de gevangenis.

‘Vooruit met de geit,’ zegt granpa.

Hij worstelt met de geit alsof het een man is, en de geit gaat door de knieën. Hij valt voorover op de grond, draait z’n kop opzij, zodat hij mij aankijkt terwijl z’n wang over de stoffige en bebloede vloer van de keet schuurt. Hij toont me z’n zachte blik, maar ik kijk niet weg, ik knipper zelfs niet met m’n ogen. Granpa doet een haal met zijn mes. De geit maakt een verrast geluid, geblaas dat smoort in gegorgel, en daarna is het één grote bloederige blubbertroep. De

poten van de geit worden slap en ontspannen, en granpa hoeft niet meer te worstelen. Meteen komt hij overeind, bindt een touw om de enkels van de geit, tilt het beest op en hangt het aan een haak aan een van de dakspanten. Z'n ene oog is nog nat. En kijkt me aan alsof ik degene ben die hem de hals heeft doorgesneden, alsof ik degene ben die hem laat leegbloeden, zodat z'n hele kop nu onder het rode bloed zit.

'Ben je d'r klaar voor?' vraagt granpa. Hij werpt me een snelle blik toe. Ik knik. Ik kijk toch benauwd, m'n hele gezicht staat strak. Ik probeer te ontspannen terwijl granpa het vel langs de poten lossnijdt en zo de geit vouwen in z'n broek geeft, en in de mouwen van zijn hemd.

'Hier, pak beet,' zegt granpa. Hij wijst naar een snee in de buik van de geit, dus daar steek ik m'n vingers in en pak beet. Het voelt nog warm en is nat. *Niet laten glippen*, zeg ik tegen mezelf. *Niet laten glippen*.

'Trekken,' zegt granpa.

Ik trek. De geit wordt binnenstebuiten gekeerd. Overal slijm en stank, een scherpe, mufte geur, als van iemand die zich in geen dagen heeft gewassen. Het vel laat los als de schil van een banaan. Het verbaast me elke keer weer dat het zo makkelijk loslaat als je eraan trekt. Granpa rukt hard aan de andere kant, en even later snijdt en trekt hij de huid er bij de hoeven af. Ik trek het vel over de poten van het beest omlaag tot aan de hoeven, maar ik krijg het niet los, zoals granpa, dus die snijdt en trekt het eraf.

'Andere kant,' zegt granpa. Ik pak de vouw bij het hart beet. De geit is hier nog warmer, en ik vraag me af of z'n panische hart zo snel heeft geslagen dat het z'n borst extra warm heeft gemaakt, maar dan kijk ik naar granpa,

die al bezig is het vel aan het einde van de geitenpoot eraf te trekken, en ik besef dat ik door al dat gedenk te langzaam ben gegaan. Ik wil niet dat hij denkt dat ik uit angst zo traag ben, dat het zwakte is en dat ik nog niet oud genoeg ben om de dood als een man onder ogen te zien, en daarom begin ik ook te rukken. Granpa trekt het vel van de poot van het beest, en dan hangt het daar aan de zoldering te bungelen, roze en gespierd, in het weinige licht dat naar binnen valt, glinsterend in het donker. Je ziet alleen nog aan de behaarde kop dat het een geit is geweest, en op de een of andere manier is dat nog erger dan het moment vlak voordat granpa het beest de keel doorsneed.

‘Pak de emmer,’ zegt granpa, en dus pak ik de ijzeren kuip van een van de planken achter in het schuurtje en schuif hem onder het beest. Ik pak het vel, dat al stug begint te worden, en gooi het in de kuip. Vier losse stukken.

Granpa snijdt met z’n mes de buik van de geit open, zodat de ingewanden naar buiten glijden en in de kuip vallen. Hij snijdt, en de geur is overweldigend, alsof je gezicht onder de varkensstront zit. Het stinkt naar klein wild dat dood in het dichte bos ligt weg te rotten, en de enige dingen die erop wijzen dat het daar ligt zijn de stank en de gieren die opvliegen, rondcirkelen en weer neerstrijken. Het stinkt naar overreden opossums en gordeldieren, die in de hitte liggen weg te rotten op het asfalt. Maar dan erger. Deze stank is erger. Het is de stank van de dood, alleen is de geur van verrotting afkomstig van iets wat net nog leefde, iets warmes, met bloed en leven. Ik grimas, in een poging het bah-gezicht te trekken dat Kayla trekt wanneer ze kwaad is, of ongeduldig. Voor ieder ander lijkt het dan net of ze iets heel smerigs heeft geroken: ze knijpt haar groene

oogjes dicht, waardoor haar neusje net een champignon lijkt, terwijl haar twaalf peutertandjes schitteren in haar openstaande mondje. Ik wil dat gezicht trekken omdat de stank als ik m'n neus optrek en zo de geur wegdruk misschien wat minder wordt, omdat die doodsgeur dan wordt geblokkeerd. Ik weet dat het de maag en de darmen zijn, maar ik zie alleen maar Kayla's bah-gezicht en de zachte blik van de geit, en dan kan ik niet langer stil blijven staan toekijken, dan ren ik het schuurtje uit en ga buiten in het gras staan overgeven. M'n gezicht is gloeiend heet, maar m'n armen zijn koud.

Granpa komt de schuur uit, met in z'n vuist een stel ribblappen. Ik veeg m'n mond af en wil hem aankijken, maar hij kijkt niet naar mij, hij kijkt naar het huis en knikt met z'n hoofd die kant op.

'Ik dacht dat ik de kleine hoorde huilen. Ga jij maar 'ns kijken hoe 't met ze is.'

Ik stop m'n handen in m'n zakken.

'U hebt m'n hulp niet meer nodig?'

Granpa schudt van nee.

't Was goed zo,' zegt hij, maar dan kijkt hij me voor het eerst aan, en z'n ogen staan niet meer hard. 'Ga nou maar,' zegt hij. En dan draait hij zich om en loopt weer naar het schuurtje.

Granpa heeft het vast niet goed gehoord, want Kayla slaapt nog. Ze ligt op de vloer in haar onderbroek en haar gele t-shirt, met haar hoofd opzij, haar armpjes uitgestrekt alsof ze de lucht probeert te omarmen en haar beentjes wijd uit elkaar. Er zit een vlieg op haar knie, en ik sla hem weg in de hoop dat die daar niet de hele tijd gezeten heeft

toen ik met granpa in het schuurtje was. Vliegen eten rottende dingen. Toen ik nog klein was, in de tijd dat ik Leonie nog *mama* noemde, vertelde ze me dat vliegen poep eten. Dat was in de tijd dat er meer goeie dan slechte dingen gebeurden, toen ze me aanduwde op de schommel die granpa aan een tak van een van de pecannotenbomen in de voortuin had opgehangen, of samen met mij op de bank tv zat te kijken en me over m'n bol aaide. Voordat ze fijn-gestampte pillen begon te snuiven. Voordat ze hoe langer hoe meer gemene dingen tegen me begon te zeggen, die bleven plakken als zandkorrels aan een geschaafde knie. In die tijd noemde ik Michael *papa*. Hij woonde destijds nog bij ons, voordat hij weer bij Big Joseph introk. Voordat de politie hem drie jaar geleden kwam halen, voordat Kayla was geboren.

Elke keer dat Leonie iets gemeens tegen me zei, zei granma dat ze me met rust moest laten. *Ik plaag hem alleen maar*, zei Leonie dan, en dan lachte ze breeduit, streek van onderaf haar korte coupe soleil glad. *Ik kies altijd kleuren waardoor m'n huid beter uitkomt*, zei ze tegen granma. *Waardoor het zwart meer gaat glanzen*. En daarna: *Michael is er gek op*.

Ik trek de deken over Kayla's buik en ga naast haar op de vloer liggen. Haar voetje voelt warm in m'n hand. Terwijl ze doorslaapt schopt ze de deken van zich af, pakt me bij m'n arm en trekt die tegen haar buik; daarom hou ik die daar een poosje voordat ik weer op m'n gemak ga liggen. Haar mond staat open en ik wapper naar de rondcirkelende vlieg, en Kayla maakt een snurkgeluidje.

Als ik weer naar het schuurtje terugloop heeft granpa alles al schoongemaakt. De stinkende darmen heeft hij ergens

in het bos begraven en het vlees, dat we pas over een paar maanden zullen eten, heeft hij in plastic gewikkeld en in de kleine diepvrieskist gelegd die ergens in een hoek staat. Hij doet de deur van het schuurtje dicht, en wanneer we langs het weilje en de varkensloop lopen mijd ik onwillekeurig de geiten die mekkerend naar de houten omheining komen gerend. Ik weet dat ze vragen wat er is gebeurd met hun vriendje dat ik heb helpen afmaken. En waarvan granpa op dit moment stukken bij zich draagt: voor granma de malse lever, die hij heel lichtjes zal aanbraden, zodat het bloed niet over haar kin loopt als hij me met het eten naar haar toe heeft gestuurd, en voor mij de lendenstukken die hij urenlang zal koken en dan roken en roosteren ter ere van m'n verjaardag. Een paar geiten lopen weg en gaan aan het gras staan likken. Twee van de bokken botsen tegen elkaar, waarna de ene de andere een kopstoot geeft en ze beginnen te vechten. Wanneer de ene bok weghinkt en de winnaar, een vuilwit beest, een kleine grijze vrouwtjesgeit begint lastig te vallen en probeert haar te bestijgen, trek ik mijn armen op in mijn mouwen. Het vrouwtje trapt naar haar belager en begint te mekkeren. Granpa blijft naast me staan en wappert met het verse vlees om de vliegen uit de buurt te houden. De bok bijt het vrouwtje in haar oor en het vrouwtje maakt een soort grommend geluid en bijt terug.

‘Gaat het altijd zo?’ vraag ik granpa. Ik heb paarden zien steigeren en elkaar bestijgen en varkens bronstig bezig gezien in de modder, en boskatten 's nachts horen janken en grauwen als ze jonge poesjes aan het maken waren.

Granpa schudt z'n hoofd en houdt de prachtige lappen vlees naar me omhoog. Hij lacht een scheef lachje, en de

kant van zijn mond waar je zijn tanden kunt zien is mescherp, en dan is het lachje alweer verdwenen.

‘Nee,’ zegt hij. ‘Niet altijd. Maar soms gaat het er zo aan toe.’

Het vrouwtje krijst en geeft een kopstoot tegen de hals van de bok. Die springt terug. Ik geloof granpa. Absoluut. Omdat ik zie hoe hij met granma is. Maar ik zie ook Michael en Leonie, heel duidelijk, alsof ze voor m’n neus staan, bij de laatste grote ruzie die ze hadden voordat Michael bij ons wegging en weer bij Big Joseph introk, vlak voordat hij naar de gevangenis ging. Michael kwakte z’n truien, z’n camouflagebroek en z’n sportschoenen in grote zwarte vuilniszakken en sleepte vervolgens de hele boel naar buiten. Voordat hij wegging gaf hij me nog een knuffel, en toen hij zich dicht naar me toe boog zag ik alleen maar z’n ogen, groen als de dennen, en de rooie vlekken die hij kreeg, op z’n wangen, bij z’n mond, op de randjes van z’n neus, op de plekken waar de adertjes als kleine rooie stroompjes vlak onder z’n huid zaten. Hij sloeg z’n arm om me heen en klopte me een, twee keer op de rug, maar de klopjes waren zo licht dat ze niet de warmte hadden van een omhelzing, ook al vertrok z’n gezicht erbij, raar, alsof hij onder z’n huid strak was ingetapet. Alsof hij zou gaan huilen. Leonie was toen in verwachting van Kayla. Ze had Kayla’s naam al uitgekozen en met nagellak op de zitting van haar autostoel gekalkt, wat eerder mijn stoel was geweest. Leonie werd dikker, haar buik zag eruit alsof ze een basketbal onder haar bloes had. Ze volgde Michael naar de veranda, waar ik was gaan staan – ik voelde nog altijd de beide klopjes op m’n rug, zacht als een zoel windje –, greep hem bij z’n kraag, trok hem terug en sloeg hem tegen z’n